16

genç sinema

NİSAN 71 150 KURUŞ

genç sinema'dan

Geçtiğimiz Şubat ayının sonlarında, "Türkiye Devirmci Sinema Hareketi Üzerine" başlıklı bir bildiri yayımlandı. Görünürde "İstanbul Teknik Üniversitesi Sinema Kulübü - Siyasal Bilgiler Fakültesi Sinema Kulübü" imzalı bu bildiride, Genç Sinema'ya ilişkin bazı doğru ve yanlışlara değinilmekte (öz eleştirimizde bunlara cevap verilecektir) fakat bununla birlikte, sözüm ona sinema sorunlarının genel bir tahlili yapılmaktadır. Ulusal devrimci sinema cephesinin tartışıldığı şu sıralarda adı geçen bildiri, kafaları bulandırabilecek bir takım yanılgı ve sapmalarla dolu olduğundan bunları teker teker açığa çıkartmayı görev sayıyoruz.

SANSÜRÜ ANA ÇELİŞKİ OLARAK TANIMLAMAK MARKSİZM - LENİNİZM'İ İNKÂR ETMEKTİR

Bildiride şöyle denmektedir :

"Sinema meselesinin **ana çelişkisi,** halk ile faşist Mussolini sansürü, ithalatçı ve işletmeciler arasındadır."

Oysa, ana çelişki bütün diğer çelişkilerin çözümünün anahtarını teşkil eden çelişkidir. Mao Zedung bu konuda şöyle demektedir: "Karmaşık bir şeyin gelişme sürecinde birçok çelişmeler vardır; bunlardan birisinin varlığı ya da gelişmesi, öteki çelişmelerin varlığını ve gelişmesini tayin eder ya da bunlar üzerinde etkili olur ki, işte bu **ana çelişkidir"** (Teori ve Pratik, Sol Yayınları, s. 54).

Ülkemizde ana çelişki, halk yığınları ile emperyalizm, işbirlikçi burjuvazi ve feodal mütegallibe arasındaki çelişkidir.

Bu gerçek, sinemaya uygulandığında, ana çelişkinin halk yığınlarıyla Yeşilçam'ın yarı-feodal alt-yapısını oluşturan işletmeci-tefeci, emperyalizmin sineması ve işbirlikçileri arasında olduğu kolaylıkla anlaşılır.

Sansür ise, sadece, egemen sınıf ve zümrelerin kendi kültürlerini egemen kılmak ve bu egemen sınıflarla çelişen sınıf ve zümrelerin kültürlerini baskı altına almak amacını güden **bir üst-yapı kurumudur.** Bu nedenle, sansürün ana çelişki olaark ele alınması Marksizm - Leninizm'in hiçe sayılması anlamına gelir.

Sansürle halk yığınları arasındaki çelişkinin çözümü yukarıda sözünü ettiğimiz ana çelişkilerin çözümüne bağlıdır. Bu da ülkemizde Millî Demokratik Devrim'in gerçekleşmesiyle anti-emperyalist ve anti-feodal bir sansürün kabulü şeklinde olacaktır. Yoksa sansürün tamamen kaldırılmasıyla değil.

SANSÜR, BURJUVA DEVLET ANLAYIŞINA UYGUN OLARAK ELE ALINMAKTADIR :

Bildiride, bu konuda, ayrıca şöyle denmektedir:

"Bugün bazı burjuva demokrasilerinde resmi önceden sansür kaldırmışken (Belçika

gibi), bazılarında da kaba faşist engelleme niteliğini kaybetmişken, Filipin tipi demokrasilerinde en azgın sansürün varlığı görülür".

Açıktır ki, bildiride sansür üzerine söylenenler, burjuva devlet anlayışına uygun birtakım yanlış düşüncelerdir.

Bildiride sansürün kalktığı ülkelere örnek olarak gösterilen Belçika'da sansür mevcuttur. Dr. Özkan Tikveş, **"Sinema Filmleri sansürü"** adlı incelemesinde bu gerçeği şöylece belirtmektedir (s. 37) : "Belçika'da filmlerin sansür edilemiyeceği dolaylı olarak Anayasa hükümleriyle yasaklanmıştır. Uygulamada (....) yetişkin olmıyanların görebileceği filmler ise, Devlet tarafından teşkil edilen bir kurulca sansüre tabi tutulmaktadır. **Ayrıca, belediye sansürü de mevcuttur".**

Kaldı ki, burjuva demokrasilerinde sansürün kalkmış olduğunu iddia etmek, burjuva devlet anlayışını savunmaktır. Çünkü, sansür egemen sınıfların bir silâhıdır. Burjuva demokrasileri ile Filipin demokrasileri arasında bu açıdan tek fark, burjuva demokrasilerinde bu silâhın sansür veya kendi-kendini sansür şeklinde burjuvazinin; Filipin demokrasilerinde ise emperyalizmin, işbirlikçi burjuvazinin ve gerici sınıfların elinde olmasıdır. Bunun aksini savunmak, devleti, sınıflar dışında ve sınıflar üstünde görmek, yani burjuva devlet anlayışını savunmak demektir.

Bizlere burjuva demokrasilerindeki "özgürlükelri" önerenlere Lenin'in basın hürriyeti üzerine söylenmiş şu sözünü hatırlatırız : "Sermayenin basın üzerindeki hâkimiyeti devam ettikçe bu hürriyet yalandır."

(Ayrıca Genç Sinema'nın sansüre karşı tavrı için, "Türkiye'de sinema düveni 2 : Sansür" başlıklı yazıya bakınız).

KÜÇÜK BURJUVALAR HANGİ SİNEMA CEPHESİNE SAHİP ÇIKIYOR?

Genç Sinema, ülkemiz için tek geçerli devrimci çizgiyi, proleter devrimci çizgiyi benimsemiş, bunun sonucu, bütün millicî ve devrimci sınıfların cephesini savunmuş ve pratikte Devrimci Kültür Cephesi çalışmalarına önayak olmuştur.

I. Devrim Sineması Şenliği Ankara gösterilerinin sonunda, "Devrimci Kültür Cephesi" konulu bir açık oturum düzenlemiştir. Ayrıca Genç Sinema dergisinin 14 üncü sayısı "Devrimci kültür cephesi"ne ayrılmıştır. Derginin 15 inci sayısında "Ulusal Devrimci Sinema Cephesi"nin ideolojik temelleri atılmıştır.

Genç Sinema'yı, sekter, oportünist ve ülke koşullarından soyutlanmış olmakla suçlayan bildiride ise; **"Ulusal devrimci bir sinema cephesi"** yerine, **"ilerici demokratik bir sinema cephesi"** önerilmekte ve kavramlar sulandırılırken, **"bu hareket içinde bütün ilerici sinema yazarları, sinema kulüp ve dernekleri, 8 ve 16 mm. ile çalışan amatörler, ileriye dönük filim şenlik ve yarışmaları da kendiliğinden vardır"** denmek suretiyle küçük burjuva anlayışına uygun bir sinema cephesi öne sürülmektedir.

Kaypak, mütereddit ve sallantılı bir sınıf olan küçük burjuvazî, nasıl ki bugün, devrimde öncü sınıf olamazsa, ulusal devrimci kültür cephesinin de öncüsü olamaz. Bildiride önerilen sinema cephesi, küçük burjuva kalıntıları taşıyan görüşün tutarsızlığını açıkça ortaya koymaktadır. Şöyle ki :

1 — Sınıfsal özellikleri gereği, örgütsüz durumda bulunan bir takım küçük burjuva bireyleri, cephenin temel güçleri olarak gösterilmektedir. (8 ve 16 mm. ile çalışan amatörler, bütün ilerici sinema yazarları). Temel gücü örgütsüz bireylerden oluşacak bir cephe önermek, Marksizm - Leninizm'i inkârdan başka birşey değildir.

2 — Cephede yeralması önerilen güçler arasında, "ileriye dönük" filim, şenlik ve yarışmalar" da sayılmaktadır. Oysa, birtakım güçlerin ortaya koydukları eylemleri (şenlik ve yarışma gibi) ayrı bir güç olarak ele almak düpedüz sınıf gerçeğini hiçe saymaktır.

3 — Önerilen cephede, Yeşilçam'ın emekçilerine, dönüşümcü küçük burjuva kültü-

rünü savunan sanatçılarına ve milli burjuvalara (milli nitelikteki yapımcılar ve stüdyocular) yer verilmemektedir. Buna karşı, Güney'in "Umut"u münferit bir olay olarak ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Bugün Türkiye'de, Yeşilçamın ilerici güçlerini dışarda bırakan bir sinema cephesi düşünmek son derece sekter bir davranıştır.

4 — Bildiride, sinema cephesi konusunda proleter devrimci kültürden hiç bahsedilmemekte, cephe öncülüğü konusunda da açıkça herhangi birşey söylenmemektedir. Ancak, "bizlerin yararlanması gereken önemli bir pratik" olarak: "Emperyalist ülkelerin kendi iç sınıfsal çelişkileri sinemada da küçük burjuva başkaldırışları olarak yansır" denmektedir. Açıktır ki,

Emperyalist ülkelerdeki burjuvazi - proleterya ana çelişkisini hiçe sayan ve bu ülkelerdeki proleter kültür ve sinemayı gözden kaçıran bildiri, aslında küçük burjuvazinin öncülüğünü savunmakta ve proleter devrimci kültürü küçümsemektedir.

Bunlara hatırlatırız ki:

— Sinema'da "Ulusal devrimci bir cephe", bu alanda anti-emperyalist ve anti-feodal mücadele veren bütün devrimci ve millici sınıf ve zümrelerden oluşacaktır.

— "Ulusal devrimci sinema cephesi" nin tutarlı bir devrimci nitelik taşıyabilmesi için bu cephede proleter devrimci kültür önder ve egemen olmalıdır.

— Proleter devrimci kültür, bir yandan emperyalist ve gerici kültürlerle mücadele verirken, diğer yandan oportünist, anarşist ve saflarımızda yılgınlık yaratan küçük burjuva kültürleriyle de mücadele verecektir.

Burada, küçük burjuva yanılgı ve sapmalarına değinmeye çalıştığımız bildirinin, safdaşımız olan proleter devrimci kuruluşlara bağlı, gerçekten İTÜ. Sinema Kulübü ve SBF. Sinema Kulübü tarafından mı, yoksa bu sinema kulüplerinin imzasını kullanan bir ya da bir kaç kişi tarafından mı yazıldığını kesinlikle bilemiyoruz. Bu soruna açıklama getirilmesini adı geçen sinema kulüplerinden ve bağlı oldukları proleter devrimci kuruluş temsilcilerinden bekliyoruz.

KAHROLSUN EMPERYALIZMIN SİNEMASI VE ONUN YERLİ İŞBİRLİKÇİLERİ

KAHROLSUN YEŞİLÇAM'IN YARI FEODAL UNSURLARI İŞLETMECİ VE TEFECİLER

YAŞASIN PROLETER DEVRİMCİ KÜLTÜR SAVAŞÇILARININ ÖNDERLİĞİNDEKİ ULUSAL DEVRİMCİ SİNEMA CEPHESİ

GENÇ SİNEMA

dziga vertov ve belgesel sinema

Belgesel sinemanın kurucusu olan Dziga Vertov, Devrim Sinemasının ilk ürünlerini ortaya koymuş ve yazılarında temel kurumlarını saptamıştır.

Aşağıda Vertov'un belgesel sinema ile ilgili düşüncelerini yansıtan üç kısa yazı sunuyoruz.

1921'lerde belgesel olaylar 30 - 40 metrelik son derece uzun çekimlerle ve önceden saptanan bir yerden başlanarak, hep genelde çekiliyordu. Oldukça önemli olaylara ise en azından 60 metre harcanıyordu. Bu, son derece ağır olan aygıtların bir yerden diğer bir yere taşınmasının yol açtığı güçlüklerin doğal bir sonucuydu. "Kameranın devimsizliği; görüntülerin tek düzenliliği; işte kötülüğün kaynağı buydu" der Dziga Vertov ve belgesel çalışmanın kurgu kurallarını ortaya kor. Dziga Vertov'a göre, kurgu çekimden de önce başlıyan bir işlem olup, altı aşamada gerçekleşir :

1 — **Gözlem sırasında kurgu** : çıplak gözün herhangi bir anda, herhangi bir yere yönelebilmesi,

2 — **Gözlem sonrası kurgu** : gözle saptanan görüntülerin, kafada, belli bir düzen içinde tasarlanması,

3 — **Çekim sırasında kurgu** : bu kez 1'de saptanan görüntülere yönelen alıcıdır. Bu çalışma sırasında tasarlanandan her zaman biraz değişik olan çekim koşullarına uymak gerekir.

4 — **Çekim sonrası kurgu** : kaba kurgu olarak da adlandırılabilecek olan bu aşamada nihaî kurgu için eksik gelen bir takım çekimler saptanır.

5 — **Ayırımlar arası geçişlerin saptanması** : büyük bir dikkat ve alışkanlığı gerektirir.

6 — **Nihai kurgu** : En doğal sürekliliğin ve akışın sağlanması amacıyla, çekilen bütün malzemenin yeniden düzenlenmesidir.

Dziga Vertov belgesel çalışmalarda yapılacak olan gizli çekimlerin kurallarını da şöylece sıralar:

1 — Ansızın çekim yapma: eski bir askeri kural; sürat ve gözlem yeteneği,

2 — Önceden saptanan ve görülebilen bir şeyin çekimi: soğukkanlılık, girginlik ve anında yıldırım gibi saldırıya geçebilme yeteneği.

3 — Gizli bir yerden çekim yapma: sabır ve büyük bir dikkat,

4 — Kişilerin dikkatlerinin doğal bir nedenle başka bir tarafa yönelik olduğu bir anda çekim yapmak,

5 — Düzme bir nedenle kişilerin dikkatini başka bir tarafa çekerek çekim yapmak,

6 — Uzaktan çekim yapmak,

7 — Yüksekten çekim yapmak,

8 — Devinim halinde olan bir yerden çekim yapmak.

BELGESEL FİLMLER VE NİKOTİN FİLMLER :

Sinemanın seyirci üzerindeki etkisi sorununa gerçekçi bir açıdan bakmak istiyorsak, ilkin iki noktayı açıklığa kavuşturmamız gerekiyor:

1 — Hangi seyirci,

2 — Ne gibi bir etki?

Dram sanatı, sinema salonlarında, sinemaseverlere, sigaranın tütün tiryakisine yaptığı etkiyi yapmaktadır. Nikotin-filmler bu seyirciyi zehirlemiştir. Belgesel bir film ise onları birazcık olsun sarhoşluklarından ayıltır. Ama tatsal açıdan, yine de pek hoşa gitmeyen bir karşı-zehir izlenimini uyandırır onlarda.

Sinemanın ulaşamadığı ve bu nedenle de dram sanatının zehirliyemediği seyircinin durumu ise farklıdır. Bu kitlelerin beğeni ve kültürleri bizim onlara gösterdiğimiz filmlerle oluşmaktadır. Kinopravda'nın peşinden bu seyirciye bir dram filimi gösterdiğimizde tepkisi hiç sigara içmemiş birinin ağır bir tütün karşısındaki tepkisi kadar sert olacaktır.

Yabancılar, bizlere bolca tütün sağlamaktadırlar. Oysa gerçekte halk kitlelerine sundukları sigaralardan çok izmaritlerdir. Sigara-filmler, büyük kentlerde gösterilmekte, izmaritler ise halk yığınlarına, kırsal bölgelere tahsis edilmektedir.

Uyutmak ve telkin etmek; dram filmlerinin dininkine benzer hali belli başlı etkileme yöntemidir bu. Bu yöntemle, seyircinin bilinçsiz ve aşırı coşkun bir durumda tutulması sağlanmaktadır. Gerek müzik, gerek tiyatro, gerekse sinema, seyirci ve dinleyicinin bilinçaltını etkilemekte, böylece başkaldırabilecek olan bilincini etkisiz bir hale getirmektedir.

TÜRKİYE'DE SİNEMA DÜZENİ – 2

SANSÜR

Sansür, ülkemiz gibi dışa bağımlı, yarı-feodal ülkeelrde, emperyalizmin, işbirlikçi burjuvazi ve feodal mütegallibenin kendi kültürlerini egemen kılmak, proleter devrimci kül-. türün sinema yoluyla yaygınlaşmasını önlemek ve dönüşümcü küçük burjuva kültürünün perdede yansımasını engellemek için egemen sınıfalrın elinde bir silahdır.

Sansür, Yeşilçam'ın yarı-feodal yapısıyla bütünleşmektedir :

Bu gerçek, **prodüktör Ertem Eğilmez** tarafından çok açık bir şekilde dile getirilmiştir : "Aman sansür kalkmasın. Sansür gibi sevdiğim bir müessese yok. Dilediğimiz senaryoyu çıkarıyoruz. Dilediğimiz filmi çeviriyoruz... Aşiret töresiyle idare ediliyoruz. Biz de bu düzene uymuş gidiyoruz" (Pazar, sayı 739).

Bu sözlerden de anlaşıldığı gibi, Sansür ile Yeşilçam'ın soygun sineması arasında herhangi bir sürtüşme mevcut değildir. Aksine, aralarında tam bir bütünleşme söz konusudur. Çünkü her ikisi de gerici kültürlerin hizmetindedirler.

Sinema tarihçisi Nijat Özön'e göre : "Yurdumuzda sansür bir filmi daha tasarı halindeyken denetleyebildiği, senaryoyu yasaklayıp istediği biçime sokabildiği, kendi biçimlendirdiği senaryoya göre çevrilmiş filmi yasaklamak yetkisini elinde tuttuğu, bu yetkiyi kullanmasa bile, filme istediği biçimi vermek olanağını bol bol kullandığına göre, Türkiye'de çevrilen filmlerin hepsinde sansürcülerimizin sinemacılarımızla bir ortakyapım (1) çalışması içinde buulnuyorlar demektir" (Türkiyede yasaklanan filmler üzerine bazı notlar, Yeni Sinema, sayı 30, s. 55).

Bu sözlerden, **Sansür'ün Yeşilçam'ın tüm filmlerine karşı birtakım sınırlama ve yasaklar getirdiği ve bu yapıtları biçimlendirdiği gibi** bir anlam çıkmaktadır. Diğer bir de-

---

1 — Yeşliçam'da yapımcılarla yönetmenler bir aracı durumundadırlar. Egemen güç ise işletmeci (tüccar), sermaye de tüccar-tefeci sermayesidir. Bu nedenle de, gerçekte, sansürcülerle ortakyapım çalışması içinde bulunanlar yapımcı ve yönetmenler değil, işletmeci ve tefeciler olmaktadır.

yişle, bu düşünceye göre, Sansür, Yeşilçam'ın karşısına bir engel olarak çıkmakta ve Yeşilçam bir takım ödünler vermek zorunda kalmaktadır. Bu olgu, dönüşümcü küçük burjuva kültürünün ürünü olan, sayısı çok az yapıtlar için geçerliyse de, Yeşilçam'da egemen olan "soygun filmleri" için tamamen yanlıştır. Sansür yönetmeliğinin sınırlayıcı hükümleri Yeşilçam'ın egemen güçleri için bir anlam taşımamaktadır. Bu yasakların bir kısmına karşı davranışlarda bulunmak sınıf çıkarları gereği olanaksızdır. Örneğin, dost devlet ve milletlerin hislerini rencide etmek (m. 7/3), millî rejime aykırı olan siyasî, iktisadî ve içtimaî ideoloji propagandası yapmak (m. 7/5), memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olmak (m. 7/8) gibi. Diğer yandan, Yeşilçam'a egemen yarı-feodal unsurlar, gerici parlemanterizmin bir öğesi olarak sansüre de hakim olduklarından, Sansür Yönetmeliği'nin birtakım yasaklarını kendilerine uygulatmamaktadırlar. Örneğin, din propagandası yapmak (m. 7/4), umumî terbiye ve ahlâka ve millî duygularımıza mugayir bulunmak (m. 7/6), cürüm işlemeye tahrik etmek (m. 7/9) gibi. (Ayrıca bkz. Genç Sinema, sayı 11, **Dikkat Sansür Var!**, O. Ertuğ).

Bunun doğal bir sonucu olarak da, bu düzenin ürünü olan yapıtların sansürce yasaklanması söz konusu olmamaktadır (2).

Sansür emperyalizmin sinemasının hizmetindedir:

Batı emperyalist - kapitalist ülkelerde iki tür filim yapılmaktadır: 1) Tekelci kapitalizmin ürünü olan emperyalist filimler, 2) Devrimci güçlerin mücadelesinin yansıması olan ilerici filimler.

Sansürün, bu açıdan görevi emperyalist kültürün ürünlerine yeşil ışık yakmak, ilerici niteliklere sahip olan yabancı filmlerin gösterilmesini engellemektir (Yılda bir gözünden kaçanlar da oluyor).

Kaldı ki, emperyalizmin tahakkümü altında olan bağımlı bir ülkede, sansürün, bunun dışında bir görev yüklenmesi de düşünülemez. Amerikan filim ihracatını düzenleyen M.P.E.A.'nın (3) başkanlığını yapmış bulunan Erik Conson'un aşağıdaki sözleri bu açıdan ilginçtir:

"Yabancı ülkelerde gösterilen filimlerin % 60'ını aşağı yukarı bizim filimlerimiz teşkil etmektedir. Bu ülkelerden herhangi biri, bu konuda birtakım sınırlamalara gitmek istediği takdirde, Maliye Bakanlarına, tehdit edercesine değil ama, gayet açık bir dille, filimlerimizin, salonlarının yarısından fazlasının açık kalmasını sağladığını, bunun da ülke ekononomisi açısından önemli katkıları bulunduğunu söyler, ayrıca bu salonlardan sağlanan vergileri kendilerine hatırlatırım" (Tomas Gubak, Avrupa sinema endüstrisindeki Amerikan yatırımları, Sinetik, sayı 6, s. 33).

Şüphesiz, Amerika'nın bu konudaki müdahalesi her zaman bu denli 'kibar' olmamaktadır. Örneğin, 1957 devalüasyonundan sonra, Amerikan sinemacılarına olan borçların bir kısmının Türk parasiyle ödenmesi kolaylığına karşılık, Amerika'dan ülkemize ithal edilen filimlerin Türkiye'deki USİS örgütünün onayından geçmesi şartı kabul ettirilmiştir. Anlaşmanın yürürlükten kaldırıldığı 1962 yılına dek de, emperyalizmin bu dolaysız sansürü devam etmiştir.

---

2 — "Yurdumuzda yasaklanan filimler konusunda ilk şaşırtıcı gözlem (...) yasaklanan yerli filim sayısının çok az oluşudur. Başlangıçtan 1967 sonuna kadar 'kesinlikle' yasaklanmış filimlerin sayısı yarım düzineyi bile bulmaz" (N. Özön, **Türkiyede yasaklanan filmler üzerine bazı notlar**, Yeni Sinema, sayı 30, s. 54). Kaldı ki, bu filimlerin bir kısmı küçük burjuva dönüşümcü kültürünün ürünüdürler.

3 — M.P.E.A. (The Motion Picture Export Association of America), Amerikan filim şirketlerinin filim ihracatı alanında kurdukları bir tröst olup, aynı zamanda filim ihraç edilen ülkeleri politik ve ekonomik baskı altında tutmayı amaçlamaktadır.

Şu anda ise, bu görev, emperyalizmin hizmetindeki işbirlikçi burjuvazinin (filim ithalatçılarının) emrinde bulunan Sansür Kurulu'nca yerine getirilmektedir.

Sansürün, ilerici niteliklere sahip yabancı filimleri engellemesi ise şu yoldan olmaktadır: Dışarda gürültü koparan ilerici nitelikte birtakım filimler, ülkemizde de çok iş yapar düşüncesiyle işbirlikçi ithalâtçılar tarafından getirilmekte ve sansürün yardımıyla kuşa çevirilip ilerici niteliklerinden arındırılarak halka sunulmaktadır. Bunun yanı sıra, ilerici küçük burjuvaların filim görme taleplerini karşılıyan Sinematek ve benzeri kuruluşların getirdikleri filimler ise, çoğu zaman sansürce yasaklanmakta ve bu kuruluşlar emperyalizmin sinemasının ürünlerini göstermeye zorlanmaktadırlar.

Sansür dönüşümcü küçük burjuva kültüründen yana Yeşilçam yönetmen ve yapımcılarıyla çatışır:

Sansür'ün Yeşilçam'la bütünleştiğinden söz ettik. Ancak Yeşilçam'da yarı-feodal ilişkilerin sürdürülmesinden yana olan işletmeci - tefecilerin yanı sıra dönüşümcü küçük burjuva kültüründen yana yönetmenler ve millîci niteliklere sahip yapımcılar da vardır. Bunlar, zaman zaman ilerici nitelikte yapıtlar ortaya koymaktadırlar. Sansür, bunlara karşı elindeki faşist yönetmeliğin bütün maddelerini titizlikle uygulamaktadır. Buna en son örnek olarak Yılmaz Güney'in "Umut" filmini gösterebiliriz.

Sansür Proleter devrimci kültürün can düşmanıdır:

Türkiye'de emperyalist kültür, yarı-feodal kültür ittifakı ile çatışma halinde bulunan **ulusal devrimci bir kültür** vardır. Bu ulusal devrimci kültürün öncüsü proleter devrimci kültür ise, egemen sınıfların en baş düşmanıdır. Bu egemen sınıflar sinemanın gücünü çok iyi kavramışlardır ve ellerindeki faşist sansür mekanizması ile proleter devrimci kültüre sinema alanında hayat hakkı tanımamak azmindedirler.

SANSÜRLE MÜCADELE

Buraya kadar, mevcut ekonomik, politik düzenin bir üst yapı kurumu olan sansürün kimden yana ve kime karşı olduğunu gördük. Şimdi de, bu sınıfsal tahlilden yola çıkarak, sansüre karşı verilecek bir mücadelenin doğru taktiklerini saptamaya çalışacağız. Bunu yaparken de, zorunlu olarak, bu konuda, bu güne kadar ileri sürülmüş olan görüşlere değineceğiz.

Asker - sivil aydın zümre sinemayı önemsememiştir:

1961 Anayasa'sıyla, küçük burjuva asker - sivil aydın zümre bir yandan toplumsal güvenliğini teminat altına alırken, diğer yandan da gayrî millî nitelik taşıyan emperyalizm, işbirlikçi burjuvazi ve feodal mütegallibe ittifakını geriletmiş ve Yargıtay, Danıştay, Anayasa mahkemesi gibi birtakım üst yapı kurumlarını eline geçirmiştir. Ne var ki, sinemaya gereken önem verilmediğinden, 61 Anayasa'sının ön tasarısının 11. maddesinde, basın gibi sinema filimlerinin de sansür edilemiyeceğini belirten hüküm Anayasa'ya alınmamış ve böylece, bilinçsizce de olsa, sansürün, emperyalizm, işbirlikçi burjuvazi ve feodal mütegallibenin çıkarlarına uygun olan varlığını sürdürmesine göz yumulmuştur. Bu konuya gereken ilginin gösterilmemiş olmasının nedeni ise, o güne dek hiçbir ilerici yapıtın sansürle çatışmamış (çünkü bu nitelikte yapıtlar ortaya konmuyor ve de ithal edilmiyordu) ve sansüre sadece müstehcen ve genel ahlâka aykırı filimleri yasaklayan bir kurum gözüyle bakılmış olmasından ileri gelmektedir. Anayasa Mahkemesi de, Sansür Yönetmeliğinin iptali konusunda açılan bir dâvada aynı görüşle hareket etmiştir.

27 Mayıs hareketinden sonra ise, Yeşilçam'ın ilerici küçük burjuva sanatçıları, sa-

yısı az da olsa, bir takım ilerici yapıtlar ortaya koymuşlar ve böylece sansürle küçük burjuva dönüşümcü kültürü arasındaki çatışma suyun yüzüne çıkmıştır (4).

Bu durumda, Yeşilçam'ın ilerici küçük burjuva sanatçıları için sansüre karşı tek teminat asker - sivil aydın zümrenin kalesi, Danıştay olmaktadır. Ne var ki, Danıştay yolu da, büyük yatırımlar gerektiren bu tür yapıtlar için gerekli teminatı sağlıyabilmekten uzaktır. Yönetmen Duygu Sağıroğlu, bu gerçeği şu sözleriyle çok açık bir şekilde dile getirmektedir: "Sansür'ün yasakladığı 'Bitmeyen Yol' filmim hiç oynamadı. Çok büyük zararlara uğradık bu yüzden. Gerçi Danıştay Sansür kararını kaldırdı ama artık herşey çok geçti" (Pazar, sayı 739).

Filimleri sansürce yasaklanan bu sanatçılar, giderek kendi öz sınıfsal kültürlerinin ürünü olan yapıtları ortaya koymaktan vazgeçmekte ve gayrî millî sınıfların hizmetine girmektedirler. Örneğin, **Bilge Olgaç,** "Linç" filmiyle ilgili olarak, artık böyle filimler yapmıyacağını, piyasa filimleri çekeceğini, **Yılmaz Güney** de Danıştayca red kararı iptal edilmediği takdirde yönetmenliği bırakacağını söylemiştir. Ayrıca; Halit Refiğler, Duygu Sağıroğulları, Atıf Yılmazlar, Metin Erksanlar vb. belki vazgeçtiklerini belirten bir açıklamada bulunmamışlardır ama, çevirdikeri filimlerle egemen sınıfların yararına çalışır olmuşlardır.

Sansürle sanat adına mücadele edenler, gerçekçi bir mücadele veremezler :

Bugüne dek, Sansürden en fazla yakınan Sinematek olmuştur. Çünkü, bu kuruluş üyelerinin ilerici film görme taleplerini karşılamak zorunda kalmakta ve bu nedenle de sansürle sık sık çatışmaktadır.

Ne var ki, Sinematek'in yöneticileri giderek burjuva sanat anlayışını savunduklarından sansürle gerçekçi bir mücadele verememektedirler. Sinematek'in bu konudaki önrileri şunlar olmaktadır : "Sakıncalı filimleri sıralayan maddeler kesin hükümler getirmediklerine göre **sansür görevlileri hiç olmazsa bu yargıları sinema sanatı lehine yorumlamalı, sanat değeri bulunan filimlere mümkün olan hoşgörüyü tanımalıdırlar (...)** Yeryüzünde hiçbir sinematek sansür engeliyle karşı karşıya değildir. Çünkü sinematekler ve sinema kulüpleri sinema sanatının gerçek dostlarının bulundukları yerlerdir. **Bu sinemaseverleri ilgilendiren bir filimin sanat değeridir"** (Yeni sinema, sayı 27, baş yazı).

Görüldüğü gibi, Sinematek'in yöneticileri "sanat sanat içindir" görüşünü göklere çıkarmakta ve de sansürden, sanata karşı bir ayrıcalık tanınmasını istemektedirler. Sinematek'in yönetmeni Onat Kutlar'a göre : "... sansür kurumları tarafından iyi filimler görmeleri yasaklanan seyircinin daha iyi filimler istemeleri güçtür" (Yeni Sinema, sayı 30, s. 89).

Açıktır ki, sorun, sansürle sanat arasındaki bir çatışma olarak ele alınmakta ve sansürle sanat adına bir mücadele önerilmektedir. Ne var ki, sansürü sınıf gerçeklerinden soyutlayarak ele alanların sansüre karşı gerçekçi bir mücadele vermeleri mümkün değildir (5).

---

4 — Sansürün bu dönemde yasaklamış olduğu bu nitelikteki filimlere örnek olarak, Metin Erksan'ın **"Yılanların Öcü"**nü, Ertem Göreç'in **"Karanlıkta Uyananlar"** ını, Duygu Sağıroğlu'nun **"Bitmeyen Yol"** unu ve Yılmaz Güney'in **"Umut"** unu gösterebiliriz. Bu yapıtlardan ilk ikisi hakkındaki red kararı sonradan sansürce kabule çevrilmiş, Bitmeyen Yol hakkındaki red kararını Danıştay iptal etmiş, Umut hakkında da yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir.

5 — Türk Film Arşivi Müdürü Sami Şekeroğlu da sorunu aynı açıdan ele almakta, ancak : "... ben kendimi bildim bileli sanat filimleri yapılagelmekte. Filimler yapıldığına göre sansür gücünü çoktan yitirdi" demek suretiyle farklı bir sonuca ulaşmaktadır.

"Kendi kendini sansür" egemen sınıfların dolaysız sansürüdür :

Dr. Özkan Tikveş, **"Sinema Filimlerinin Sansürü"** adlı doktora tezinde (s. 207) şöyle demektedir : "Sansürsüz bir düzene geçilmesinin kısa bir süre içinde gerçekleşemiyeceğini tahmin etmek güç olmadığından yeni bir sistem teklif etmekteyiz : Bizce (....) sinema alanında kurulacak bir 'kendi kendini sansür' sistemi, mevcut Devlet sansürünü bertaraf etmenin tek çaresidir" (6).

Ülkemiz gibi yarı-feodal, yarı-bağımlı bir ülkede "kendi kendini sansür", sansürün emperyalizm, işbirlikçi burjuvazi ve feodal mütegallibenin hizmetindeki tutucu bürokratların elinden alınarak, doğrudan doğruya bu sınıflarca uygulanmasından başka bir anlam taşımıyacaktır.

Kaldı ki, "kendi kendini sansür", en azından tutucu küçük burjuvazi bürokratlariyle gayrî millî sınıflar arasındaki son derece talî çelişkiyi dahi ortadan kaldıracağından, bu sistem bugünkünden de kötüdür.

Amacımız, anti-emperyalist ve anti-feodal bir sansür olmalıdır :

Filipin tipi demokrasiciliğin hüküm sürdüğü ülkemizde sansür, emperyalizm, işbirlikçi burjuvazi ve feodal mütegallibenin elinde bir silahdır.

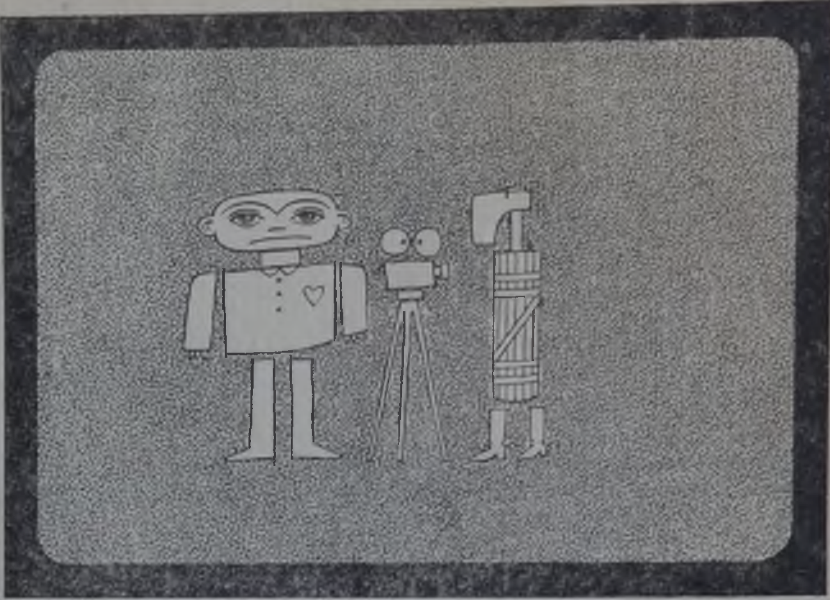
Sınıf çatışması devam ettikçe, değişik biçimlerde de olsa, sansürün egemen sınıflarca uygulanmasına devam edilecektir. Bu nedenle amacımız, Millî Demokratik Devrim'le gerçekleşebilecek "anti-emperyalist" ve "anti-feodal" bir sansür olmalıdır.

Ancak, bu amaca ulaşıncaya kadar anayasal özgürlükleri sonuna kadar savunmak, gerçek demokrasi doğrultusunda her gün bir adım daha ilerleyerek Filipin demokrasiciliğinin bu anti-demokratik üst yapı kurumunu geriletmek ve giderek ortadan kaldırmak zorundayız. Bu da, sansürü hesaba katmadan, ulusal devrimci kültürü oluşturacak ilerici - devrimci filimler yapmak; bu tür yapıtları sansüre rağmen geniş halk kitlelerine ulaştırmak ve aynı zamanda Anayasal hakları sonuna kadar savunarak Danıştay yolunu zorlamakla mümkün olacaktır.

---

6 — Kendi kendini sansür sisteminin uygulandığı memleketler A.B.D., İngiltere, Japonya ve Batı Almanya'dır.

Yorgo Bozis - Yakup Barokas

Tan Oral'ın TRT Televizyon Filimleri Yarışmasında büyük ödül kazanan «Sansür» adlı canlı resim filminden bir kare.

tan oral'la sansür üzerine bir konuşma

GENÇ SİNEMA : «Sansür» filmini yapmandaki amaç neydi?

TAN ORAL : Bir kere sansür haberleşme hürriyetine konulmuş yüz karası bir engeldir. İşin en üzücü tarafı da, bu yüz karası durumun herkesçe doğal karşılanıyor olması. Yıllardır sansür var. Aydın sorumluluğu buna karşı çıkmayı gerektiriyor. Ama gündeme alınmamış. Kimse gerçek rahatsızlığını duymuyor. Sansür olgusu var, karşılığında da yeterli sesi çıkarmıyan aydın kesimi. Bence sansür sinemadan çok, Türkiye halkının haberleşme hürriyetine konulmuş bir engeldir. Filimi, dikkatleri sansür olayına çekmek için yaptım.

GENÇ SİNEMA : Filimin sonunda, sansürün ortadan kalktığını gösteriyorsun. Bu konudaki düşüncelerini biraz açar mısın?

TAN ORAL : Demek istediğim şudur ki, sansür bu düzende de kalkabilir. Aksi düşünceyi savunmak teslimiyetçi bri tavır olur. Sansür yalnız devrimle kalkar düşüncesine katılamıyorum. Sansüre karşı önerdiğim savaş somut bir savaştır. Bugün, egemen sınıfların bütün anti-demokratik kalelerine saldırmak zorundayız. Sansür de bu kalelerden biridir.

GENÇ SİNEMA : Egemen sınıfların bir başkı aracı olan sansürün, Yeşilçam'ın daha tutarlı filimler yapmasını engellediğini söyleyenler var. Sen ne dersin?

TAN ORAL : Ben bu kanıda değilim. Yeşilçam'ın içinden çıkan tek tük kişiler sansürle çatışabilir. Ancak, Yeşilçam'ın niyetleriyle, amaçlarıyla sansürün yasakları çelişmiyor. Örneğin, Sansür Yönetmeliğinde, müstehcen filimlerin yasaklanacağına ilişkin birtakım hükümler bulunuyor. Ne var ki, bu hükümler Yeşilçam'a karşı işlememektedir. Sansür gerici filimleri yasaklar diye bir düşünce var. Bence bu da yanlış. Bal gibi bu tür filimler sansürden geçmektedir. İsterseniz, sansürün neleri engellemekte olduğunu ortaya koyalım. İşçi sınıfının ideolojisini yansıtan her türlü yapıtı, ilerici niteliklere sahip yabancı filimleri, Yeşilçam'ın dışında yapılan bağımsız yapıtları. Sinema kulüplerinde bir takım filimler görebiliyoruz. Halk ise bunları göremiyor. Bir Macar filimi görmüştüm, toprak reformunu konu edinen. Biz gittik seyrettik. Filimden sonra kendimi çok rahatsız hissettim. Bu filimlerin halka da gösterilmesi gerekir. Bunlar dünya devrimci pratiğini anlatan filimlerdir. Bunların yasaklanması, halkımızın haber alma özgürülğünü engellemek anlamına gelir. Bu filimlerin yalnız sinema kulüplerinde gösterilmesine izin verilmesi, sansürün bu amacını açıkça ortaya koymaktadır.

GENÇ SİNEMA : Sözünü ettiğin kuruluşlar, üyelerinin ilerici filim görme talepleri karşılamak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle de sansürle bir çatışma halindedirler. Sence, bu kuruluşların sansüre karşı yeterli bir mücadele verdikleri söylenebilir mi?

TAN ORAL : Bence, bu mücadele imtiyazlı üyeler adına değil de, Türkiye halkı adına verilmelidir. Aslında, bu kuruluşların getirdikleri filimler hakkında sansürün vermekte olduğu kararlar hukukun temel eşitlik ilkelerine aykırı düşmektedirler. Bu kuruluşların üyelerine gösterilmeye hak kazanan filimler, bütün Türkiye halkına da gösterilmeye hak kazanmışlardır. Bu filimler derhal halka gösterilmelidir.

GENÇ SİNEMA : Sansürle mücadele konusunda daha somut şeyler söylenebilri mi?

TAN ORAL : İddia demokratik bir düzenin var olduğu iddiası. Uygulama ise anti-demokratik. İlk aşamada, sahte demokrasinin yalanını ortaya çıkarmalıyız. Daha açalım. Egemen güçler bir taraftan ülkede demokratik bir düzenin var olduğu savını ileri sürerler. Beri yandan, haber alma özgürlüğü gibi temel bir hakkı sansürle yok ederler. Çelişme apaçıktır. Mücadele bu yalanın açığa çıkartılması ile başlamalıdır. Egemen güçler, ya taviz verirler, ya da sahte demokrasiyi savunmaktan vazgeçip gerçek faşist yüzlerini gösterirler.

soruşturma

Geçen sayıda yayımlamağa başladığımız "Türkiye'de Sinema Düzeni" adlı yazı dizisi için gerekli bilgilerin sağlanması amacıyla sinema kulüpleri arasında bir soruşturma düzenlemiştik. Oluşturmayı amaçladığımız "Ulusal - Devrimci Sinema Cephesi"nde bütün devrimci ve ilerici sinema kulüplerinin önemli yerleri olacağına inandığımızdan, bu konudaki bazı temel sorunların kitle önünde tartışılmasında yarar gördük. Bu yüzden, soruşturmamıza katılan Darüşşafaka Lisesi Sinema Kulübü ve Türk Fiml Arşivi'nin cevaplarından bazılarını yayınlıyoruz. Soruşturmanın değerlendirilmesi "Türkiye'de Sinema Düzeni" konulu araştırmanın "Sinema Kulüpleri" bölümünde ayrıca yapılacaktır.

— Türkiye Sinema Kulüpleri Federasyonu ile ilişkileriniz ve bu Federasyonun geleceği konusundaki düşünceleriniz :

ARŞİV :

Bu kuruluşun ismini duyarız fakat cismi yoktur. Federasyonu temsilen bir genç randevu alarak bizimle görüşmeye geldi. Kuruluşu aynen şöyle anlattı : "Onat Kutlar bize SİNEMATEK DERNEĞİNİ SEVENLER VE TÜRKİYE SİNEMA KULÜPLERİ FEDERASYONU adlı bir dernek kurmamızı önerdi ve birçok vaadlerde bulundu. Düşündük, fakat uygun gelmedi. Direttik bağımsız ve tek isimli olsun diye, aramız açıldı. Bize siz yardım eder misiniz?"

Cevabımız : "Biz sinemayla ilgili her kültür kuruluşuna severek yardım ediyoruz. Size niye yapmayalım. Bizden istediklerinizi söyleyin" oldu.
"Dağıtıma çıkardığınız filimleri bizim tekelimize verin, sinema kulüpleri bizden alsınlar. Biz bunlardan para alarak giderlerimizi karşılayalım."
Böyle birşeyi yapmak son derece tehlikelidir. Bundan dolayı kabul edemedik ve : "Hiçbir zaman böyle birşey yapamayız. Bize gelen sinema kulüplerine aracı koymadan yardım etmek zorundayız." dedik.
Bu Sinema Kulüpleri Federasyonu, daha işin başından da anlaşıldığı gibi bazı kurumların gizli niyetlerinin yattığı bir fikirdir. Türkiye'de Sinema Kulüpleri Federasyonu'nun yaşaması şimdilik bize imkânsız görünüyor. İlerde belki...

DARÜŞŞAFAKA :

Türkiye Sinema Kulüpleri Federasyonunda izleyici üye olarak bulunuyoruz. Bu federasyon olumlu çalışmalar yapamamaktadır. Bu durumun nedenleri de kanımca örgütlenememekten gelmektedir. Üyelerin çoğu Anadolu kentlerinde kurulmuş kulüplerdir. Üyeleri dağınık olan kuruluş için belirli ve sürekli bir yönetim yeri ve sürekli çalışan yöneticiler gerekmektedir. Öte yandan üye kulüplerin çoğu — birkaçı dışında — ayrı bir işi olan kişiler tarafından kurulmuştur, kentlerde belirli bir düzeyin kulübü durumundadırlar. Bu kulüpler gereken çabayı gösterememektedirler. Bizim bildiğimiz kadarıyla federasyon şimdiye dek olumlu bir girişim yapmamıştır.

— Sinema Kulüplerinin, oluşmakta olan yeni bir sinemaya katkıları ve yararları konusundaki düşünceleriniz :

ARŞİV :

Henüz gerçek anlamda sinema kulüpleri Türkiye'de kurulmamıştır. 35 mm. filimelrle lüks salonlarda belirli zümreler için haftanın belirli günelrinde filim gösteren ve ticari sinemalardan sadece isim ayrılığı olan ve bazı kurumların elinde oyuncak ve propaganda aracı olan kuruluşlar sinema kulübü olamaz.
Gerçek sinema kulübünün kurulması için bizim laboratuarlarımızın ve dağıtım bölümümüzün çalışmaya başlaması gereklidir. Bu şu nedenle gereklidir; Türkiye'de 16 mm. orijinal sesiyle filim basan baskı, alt yazı küçültme ve baskı aletleri yoktur. Biz bunu yapacağız. Bugün 3.700 TL.'sına 16 mm. filim göstericileri vardır. Küçük odacıkta üyelerden alınan paralarla bağımsız yüzlerce sinema kulübü kurulabilir. Bunlar hiç kimseye bağlı olmadan serbestçe, diledikleri gibi çalışabilir. Bu çalışmalar kiralık makinalarla, evi müsait olan üyelerin yardımıyla dahi başlayabilir. Entellektüel süse, yaldızlı koltuklara lüzum kalmadan!...

DARÜŞŞAFAKA :

Ülkemizdeki sinema düzeninin bozukluğu tutarsızlığı ortadadır. Oluşmakta olan yeni sinema şimdiği düzenin dışında yetişen, toplumun en iyi biçimde yansıdığı sinemayı gereken biçimde kullanan genç sinemacılar tarafından yaratılmalıdır. Bu genç sinemacılara gerekli olanakları sağlama ve yetiştirme görevi sinema kulüplerine düşmektedir. Öte yandan sinema kültürü olmayan halkımıza — işçi, köylü, çalışanlar — bu kültürü yayma görevi de sinema kulüplerinindir. Tutarlı bir yönde amaçlandırılmış genç sinema ürünlerinin geniş halk kitlelerine ulaştırılmasıyla yeni sinemanın yararlı olacağı kanısındayım.

— Genç Sinema eylemi konusundaki düşünceleriniz :

ARŞİV :

Genç Sinema topluluğunu fazla tanımıyorum. İyi niyetli sinema merakı olan gençlerin çalışması olsa gerek. Bizimle direkt temasları olmadı. Bugüne dek dağınık, derbeder görünümde idi. Bilimsellikten çok, çocuksu bir manzara arzediyordu. Bu bizim samimi görüşümüzdür.
Güdümlü suçlamalarla herşeyi kötülemek insafsızlık ve deliliktir. Biraz temele inmek bu suçlananlarla, yaptıkları işler ve bunların yaşayışlarıyla ve gelecek için yatırımlarıyla ilgili çalışma yapmadan çıkışlar çocukçadır.
Yalnız şimdi Genç Sinema'da bir değişiklik oldu. Bilimsel araştırmalara gidildi. Öyle umuyorum ki daha da derinlere inecek. Böylece yanılmalar, yanlışa koşulmalar önlenecek.
Dünkü Sinematek dostlarının, bugün onu Amerikan casusluk teşkilatı olarak nitelemesi biraz karışık ve tehlikelidir. Böyle övmeler de yermeler de çok büyük hatalar yapılabilir. "VATANSEVERLER", "VATAN HAİNLERİ" laflarının çok kolay kullanıldığı şu günlerde insanın düşünmesi, çok düşünmesi gereklidir. Bugün Genç Sinema düşünmeye, araştırmaya başlamış görünmektedir. Bu gidiş iyi sonuçlara götürür.
Bizim prensibimiz, hatalı olduğumuzu anladığımız an hatalardan dönmemizdir. Herhangi birşeye kompleksli değiliz.
Dileriz ki; Genç Sinema bu bilimsel çalışmalarını daha da bilimselleştirsin. Anketle doğru sonuçlara varılmaz, bu sorularınıza verilen cevapları bizzat yerinde görmek isteyin. Göreceksiniz ne palavralar çıkacak. Çalışma ve araştırmalarınızı görerek yapmanız sizi sağlamlaştıracaktır.

DARÜŞŞAFAKA :

ülkemizde genç sinemanın oluşması umut vericidir. Daha önce de belirttiğim gibi halka sinema kültürünü yayma ve tutarlı yapıtlar vererek halka sunma genç sinemanın amaçları olmalıdır. Bu amaçlar için de toplu ve düzenli eylemler gerekmektedir.

— Genç sinema topluluğu ile Sinema Kulüpleri arasında kurulabilecek somut ilişkiler konusundaki önerileriniz :

ARŞİV :

Genç Sinema, sinema kulüplerine bizzat yardım ederek onları geliştirebilir. Genç Sinema herşeyden önce bir teşkilât olmalıdır.

DARÜŞŞAFAKA :

Genç Sinema Topluluğu'nun yönü - ayrıntılarda tartışılabilinirse de olumlu bir yöndür. Genç Sinema Topluluğu sanıyorum bazı engeller nedeniyle gereken eylemlere geçememektedir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için öteki kulüplerle önce amaçta birleşerek toplu ve dayanışmalı çalışmalar yapılabilir.

ULUSAL DEVRİMCİ
SİNEMA ŞENLİĞİ

(İkinci Devrim Sineması Şenliği)

EKİM 1971'DE YAPILACAKTIR.
BÜTÜN DEVRİMCİ - İLERİCİ
SİNEMACILARI KATILMAYA
DAVET EDERİZ

GENÇ SİNEMA

GENÇ SİNEMA. Aylık Sinema Dergisi. Sahibi ve Yazı İşleri Sorumlusu: T. Kurtarel. Yazı Kurulu: O. Ertuğ - Y. Bozis. Yazışma Adresi: P.K. 18 Mecidiyeköy - İstanbul. Yıllık Abone: 15 Lira. İki Yıllık: 30 Lira. Dizgi - Baskı: Latin Matbaası.

Kapak: Genç Sinema toplu çalışması «Grev» filminden.

25 Mart 1971